

La formació dels primers imperis a l'Àsia oriental

Dolors Folch i Fornesa

P03/17003/01838

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. Guerres i canvis	7
2. Els legistes del regne de Qin	11
3 L'imperi Qin	15
4 Els Han Anteriors	19
5 El regnat de Wang Mang i els Han Posteriors	24
6. La cultura Han	28
7. L'impacte dels Han a Corea, el Vietnam i el Japó	32
7.1. Corea.....	32
7.2. El Japó.....	34
7.3. El Vietnam	36
Resum	38
Bibliografia	39

Introducció

Aquest mòdul presenta la desarticulació del “feudalisme xinès” en el període dels Regnes Combatents i les conseqüències que les guerres contínues tenen per a l'evolució socioeconòmica de la Xina. Al segle III ja només queden set d'aquests regnes i el de Qin, situat a l'oest, aconseguirà una victòria definitiva sobre la resta dels regnes i serà capaç d'instaurar el primer imperi. Això succeeix l'any 221 a.C.

Amb la conquesta del país per part de la dinastia Qin, la Xina entra en la seva etapa imperial. Qin Shihuang, el primer emperador, establirà tota una sèrie de mesures unificadores –que van des de la unificació de l'escriptura, la moneda, els pesos i mesures, fins a una divisió administrativa del territori– que es perpetuaran al llarg de 2000 anys.

No obstant, però, la forta pressió exercida per aquesta primera dinastia imperial sobre la població –que es veurà forçada a realitzar grans construccions públiques a un ritme desenfrenat– provocarà la ràpida caiguda d'aquesta dinastia i la seva suplantació per una de nova, la dinastia Han que, tot i haver enderrocat la dinastia Qin, en va conservar les mesures unificadores que aquesta havia desplegat al llarg del territori.

La implantació de l'imperi xinès va repercutir sobre els territoris veïns de l'Àsia oriental: població Han va ser desplaçada allí on els exèrcits imperials arribaven. Va ser per procediments com aquest que Corea i el Vietnam van quedar integrats en el món per primera vegada en el món sític. El primer, com a colònia; el segon, com a província. El Japó, en canvi, aïllat del continent, només va rebre una influència indirecta, que queda reflectida en la cultura Yayoi.

Objectius

- 1.** Analitzar l'impacte socioeconòmic de les guerres contínues durant el període dels Regnes Combatents.
- 2.** Conèixer el moment immediatament anterior a la creació del primer imperi xinès, el Qin.
- 3.** Entendre els elements bàsics que es perpetuen dels Qin als Han.
- 4.** Comprendre el funcionament dels imperis Qin i Han, i la seva continuïtat al llarg de 2000 anys.
- 5.** Entendre l'impacte que la ideologia legista ha tingut sobre el primer imperi.
- 6.** Analitzar l'impacte que va tenir l'imperi xinès sobre els territoris de l'Àsia oriental, concretament a Corea, el Vietnam i el Japó.

1. Guerres i canvis

Els Zhou Occidentals (1050-770 a.C.) van caure a mans de les tribus bàrbares d'Occident, i la capital es va traslladar a Luoyang, situada més a l'est, en una posició més arcerada: així es va iniciar el nou període dels Zhou Orientals (771-221 a.C.) que duraria fins la instauració de l'imperi, l'any 221 a.C. Aquests cinc segles, que van veure canvis radicals en el món xinès, es divideixen en dues parts: Primaverares i Tardors (770-463 a.C.) i Regnes Combatents (463-221 a.C.).

Durant el període de **Primaverares i Tardors** es produirà tant la desaparició dels bàrbars interiors amb què s'havien estat escaramussant durant segles els Zhou Occidentals com la generalització de les guerres entre xinesos. Eren sempre guerres en què els nobles, fent ús dels carros, combatien segons un estricte codi de cavalleria i en què les forces d'infanteria que els acompanyaven eren de dimensions modestes: rara vegada es mobilitzaven més de 10.000 soldats i les campanyes duraven unes poques setmanes. Tot i així, les lluites van distorsionar tot l'ordre religiós i ritual i en van quedar afectades tant les relacions dels regnes entre ells com els vincles entre els llinatges que ocupaven una mateixa ciutat.

A partir del segle VI a.C., la **crisi de la societat feudal** és òbvia i els regnes multipliquen lleis i impostos que, pels més tradicionalistes, s'identificaran amb la decadència mateixa del sistema. El màxim representant de la crítica a la ruïna del món antic serà Confuci (551-479 a.C.), nascut a finals del període.

El període que s'inicia a mitjans del segle V a.C., el dels **Regnes Combatents** (戰國), s'enfronta amb una recrudescència de les guerres que tenen ara un caràcter molt diferent i que, de fet, donen nom a tot el període. Les guerres, molt més llargues i amb molta més gent involucrada que en el període de Primaverares i Tardors, com a conseqüència de les contínues victòries i invasions d'uns estats sobre els altres, porten a la disminució creixent del nombre d'estats implicats; **al segle III**, ja només en queden 7 de grans: dos d'ells, **Chu**, al sud, amb el control de tota la vall del Yangzi, i **Qin**, a l'oest, ben protegit, ben organitzat i fortament enriquit per la conquesta i l'explotació de les **riques terres del Sichuan**, es disputaran el control de tot el territori fins arribar a la victòria definitiva del regne de Qin, l'any 221 a.C.

Les guerres...

... en aquest moment seran entre xinesos i les bosses residuals de bàrbars interiors quedaran progressivament absorbides.

Per sobreviure, els nous estats es centren en aconseguir recursos econòmics: la preocupació per l'enfortiment econòmic i militar de l'estat esdevindrà un tema central en moltes de les escoles de pensament d'aquests segles.

Però el més significatiu dels Regnes Combatents no és que hi hagi més guerres sinó que són molt diferents. Cada cop més gent participa en cada cop més lluites: si al començament de l'època de Primavera i Tardor es tractava d'una guerra entre nobles, a finals del període els grans carros de guerra dels nobles són progressivament reemplaçats per una infanteria que es mou per normes d'estratègia i no per codis d'honor, i a la qual cal alimentar.

La necessitat d'avituallar aquests exèrcits, que a final del període van mobilitzar centenars de milers d'homes, imposava una major productivitat a l'agricultura i és, per tant, el detonant que forçarà tot un seguit de transformacions econòmiques.

La complexitat i omnipresència de la guerra va donar lloc als primers tractats d'estratègia militar –el més famós dels quals és el de **Xunzi**– en els quals l'essencial és l'estratègia en el càlcul racional, en el coneixement psicològic de l'adversari, en la moral de les pròpies tropes, en una disciplina estricta i en el càlcul dels costos econòmics de la guerra: ningú parla ja per res de codis d'honor. El que no vol dir en cap cas que aparegués una casta militar independent del poder civil: això a la Xina no passarà mai.

El procés pel qual els camperols esdevenen imponents i mobilitzables avança en paral·lel a l'augment del poder de l'estat per damunt de la noblesa feudal: per poder mobilitzar aquestes masses d'infanteria calia que els camperols deixessin de dependre dels senyors feudals i passessin a fer-ho d'un estat que els donava terres –tot i que ell en seguia sent el propietari–, els cobrava impostos amb què alimentar l'exèrcit i els enviava a la guerra. L'antiga societat noble s'esmicola sota una doble pressió: per una banda, l'arruïna l'estat, que busca acaparar tots els poders, i que està començant a dependre directament de les taxes que recapta i dels exèrcits que lleva i, per l'altra, no pot resistir les transformacions econòmiques. ❗

Estris agrícoles de ferro de l'època dels Regnes Combatents

La crisi política va venir acompanyada per la dissolució del vell ordre econòmic. Una **tecnologia** diferent afecta tot el **món agrícola** que, amb la introducció del ferro –treballat en foneria i no forjat–, l'arada, l'arnès de tirant i els fertilitzants veu augmentar sensiblement la seva productivitat. Una febre de noves roturacions modifica la geografia xinesa, dessecant pantans i drenant terres salinitzades.

L'augment dels contactes entre els estats, tant diplomàtics com militars, va millorar les **vies de comunicació** i les regions es van fer més interdependents degut a l'especialització dels productes locals. Aquest augment del comerç ve corroborat per la presència a l'Índia, als segles IV i III aC., de sedes

procedents del regne de Qin: d'aquí vindrà el nom de Xina ("Qin" en xinès es pronuncia "Txin") amb què els indis designaran als seus veïns del nord.

Però el comerç no es limitava només a productes de luxe: tots els estats s'omplen de **ciutats grans**, que ja no són únicament seus del poder polític sinó també importants centres artesanals i industrials. Amb l'impuls del comerç i de l'artesanía sorgeix també la **moneda metàl·lica**, les mostres més antigues de la qual es remunten al segle V aC. Amb cada estat encunyant la seva pròpia, l'etapa final del període veurà una proliferació de formes, molt diferenciades per regions i massivament inspirades en instrumental agrícola: monedes en forma d'aixada, de ganivet. 🗡️

Monedes del període dels Regnes Combatents

La major part del territori segueix organitzat, com en èpoques precedents, sobre la base d'una xarxa de fidelitats feudals. Però la pressió creixent dels estats i les seves necessitats de recursos per la guerra els impel·lirà a posar els nous territoris que adquireixin per conquesta sota un règim administratiu directament lligat a les arquees del govern: la **substitució dels feus per províncies** va ser el primer pas cap a un govern centralitzat i burocràtic. Els primers passos en aquesta direcció van correspondre als districtes, *xian* (縣), governats per funcionaris nomenats pel govern central i responsables davant d'aquest. Situats inicialment només en zones de frontera, el seu nombre – que representa l'aspecte territorial de la transició del feudalisme al govern centralitzat i burocràtic– no va parar d'augmentar.

El centre i la part oriental són els grans dipositaris de la tradició. Involucrats en guerres constants, amb un feudalisme en decadència, el pes de les formes tradicionals de govern i una organització territorial obsoleta llastren l'evolució dels estats cap a formes més adients als ràpids canvis de l'època. Dos blocs formidables es distancien d'aquest nucli central: l'estat de Chu, al sud, i el de Qin a l'oest.

Chu, amb un component bàrbar important, va trigar en adaptar-se a les institucions tradicionals xineses i, precisament perquè la força dels vincles familiars hi era més dèbil que als estats centrals, va poder instituir un govern protoburocràtic. Situat a les terres del sud del món xinès, Chu tenia unes grans possibilitats d'expansió i va acabar convertint-se en el més gran dels estats xinesos pre-imperials. Però el Yangzi no era el que és ara. Sense drenar, el laberint de rius i llacs era menys productiu que les terres de loess del nord: Chu no estava a l'alçada del seu potencial geogràfic. Segles de guerres continuades contra els estats del nord acabarien arruïnant-lo i deixant-lo sense forces per aguantar la imparable embranzida del regne de Qin al segle III aC. 🗡️

Si bé les excavacions arqueològiques dels darrers anys han posat de relleu que a Chu hi havia una societat molt més rica i benestant del que la tradició –elaborada en els regnes del nord– ens havia transmès, la fama de Chu

Tianwen (Preguntes al Cel)

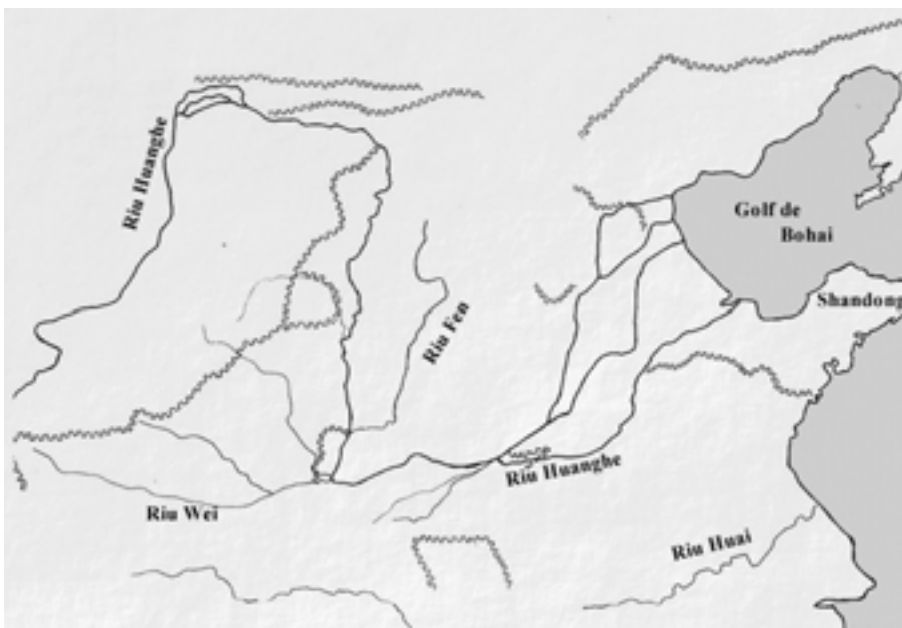
Digueu-me:
Al començament de la llunyania antiguitat,
qui va transmetre el Camí?
El dalt i el baix no tenien forma,
sobre quina base els van distingir?
La nit i el dia s'amagaven a les tenebres,
qui va poder penetrar-les?
Les imatges s'hi succeïen com un batec d'ales,
com es van reconèixer?
La llum va ser llum i la foscor,
foscor,
per quin motiu?

en el món antic li ve sobretot de les seves aportacions literàries, en les quals batega un corrent xamànic. Els **xamans**, lluny de desaparèixer amb els Shang, van seguir sent molt actius amb els Zhou: invitaven als esperits, interpretaven somnis, desentrellaven presagis, feien ploure, curaven i endevinaven interpretant el moviment dels astres. Quan el xamanisme va decaure en el clima progressivament racionalitzador dels Zhou Orientals, en van quedar bosses residuals a tot el sud, especialment als regnes de Chu –d'on era originari Laozi–, Wu i Yue. Els encanteris i talismans d'aquests xamans seran posteriorment incorporats al taoisme religiós que sorgirà a final dels Han.

La gran obra literària del sud és un recull de poesia. Les *Elegies de Chu* (楚辭) –que mai no van formar part dels Clàssics– són una antologia de poemes, la majoria dels quals s'atribueixen a Qu Yuan (c.340-278 aC.), un estadista de l'estat de Chu que, després de caure en desgràcia, es va suïcidar llençant-se al riu. La freqüent aparició d'imatges exòtiques, l'element màgic que recorre els versos del llarguíssim poema *Li Sao* (離騷, *Trobant el dolor*), la malenconia que impregna tot el text, i les constants invocacions xamàniques a les divinitats vinculen els cants de Chu amb el món xamanístic i exòtic dels països del sud.

L'estat de **Qin**, en canvi, seguiria una trajectòria molt diferent: es va consolidar durant el període dels Regnes Combatents amb la introducció d'una sèrie de reformes, les de Shang Yang, que li permetran avançar a un ritme molt més ràpid que el de la resta dels regnes.

És dins del marc d'aquests estats territorials en lluita contínua que van aparèixer també les primeres **muralles** per delimitar-los, les que serien el precedent de la Gran Muralla. La més famosa de les fronteres xineses va aparèixer per barrar el pas a les noves tàctiques militars de la cavalleria muntada, tant les dels nòmades de l'estepa com les d'aquells estats xinesos que l'havien adoptada: eren muralles que corrien de nord a sud separant entre ells els estats xinesos. 🚫

Les muralles anteriors a la Gran Muralla

2. Els legistes del regne de Qin

L'època dels Regnes Combatents va ser un període de canvis profunds a tots els nivells: també ho va ser de reformes, orientades a enriquir l'estat a través d'un augment dels rendiments agrícoles i d'un millor sistema de taxació per tal d'aplicar els recursos així obtinguts a enfortir l'exèrcit.

Les reformes van sorgir una mica per tot arreu, però totes semblen confluïr en la persona de **Shang Yang**, reformador de l'estat de Qin, que les va aplicar allí entre l'any 361 i el 338 aC. Certament les mesures atribuïdes a Shang Yang havien estat ja totes parcialment aplicades en els segles anteriors: de fet l'imponent paquet de mesures que la història li atribueix no és res més que el repertori complet de totes les reformes introduïdes durant el període dels Regnes Combatents al conjunt de tots els estats xinesos. Però dins del procés comú, els ritmes eren diferents i Shang Yang sembla haver posat en pràctica les reformes de manera més sistemàtica que cap dels seus successors. La crema feta durant la primera dinastia imperial (221-206 aC.) de totes les històries dels regnes, excepte la de Qin, ens priva d'una font important, però l'arqueologia ens confirma l'abast del canvi social: en aquest darrer regne, a diferència dels altres estats, on seguien havent-hi grans tombes amb vasos cerimonials, hi predominen de forma inequívoca els enterraments petits i mitjans, mentre les grans tombes nobles desapareixen gairebé del tot.

La primera mesura de Shang Yang va consistir en publicar un **codi penal**, notable per la seva severitat, però que no era en cap cas el primer: l'estat que emergia tendia, a tot arreu, a publicar **normes objectives i públiques**.

Per evitar que les solidaritats familiars actuessin en contrapartida al poder creixent de l'estat, es va **prohibir la gran família indivisa**, limitant el número de mascles adults que podien viure sota un mateix sostre. 🚫

És difícil valorar quina continuïtat va tenir aquesta mesura. Certament, a partir dels Han, veiem reaparèixer les grans famílies amb 30 o 40 persones en una mateixa casa i sabem que aquesta institució perdurà durant mil·lennis. Però els textos ens parlen sempre de les famílies dels rics i poderosos. És molt probable, en canvi, que a nivell popular la norma fos a partir d'ara la família nuclear. Això explicaria les grans emigracions que, d'ençà dels Han, seran seqüela obligada d'inundacions, sequeres i ganes: si les grans famílies haguessin estat la pauta universal, aquestes haurien tingut més capacitat per protegir els seus membres més desvalguts.

Tot i que sabem ben poc sobre el **sistema penal antic**, ens consta que els reis Shang imposaven càstigs –probablement més als clans que als individus– seguint unes normes preestablertes: res indica, però, que els nobles estiguessin sotmesos a cap mena de limitació en l'exercici violent del seu poder. Va ser amb els Zhou que es va estructurar un sistema definit de càstigs. Segons recull el *Shujing*, o *Clàssic dels Documents*, en un dels seus capítols, el "Lüxing", els càstigs eren cinc i consistien en tatuar, tallar el nas, amputar un o dos

La severitat dels càstigs

L'extrema severitat de les penes havia de tenir un efecte dissuasori, però la principal mesura per prevenir els delictes era l'enquadrament de la població en petites unitats de 5 o 10 famílies que –seguint el model militar– s'havien de controlar mútuament i ser solidàriament responsables. Amb això cristal·litzava una orientació que perduraria fins als nostres dies.

peus, castrar i la pena de mort. I sabem del cert que els codis penals estaven en funcionament ja des del segle VI aC., durant el període de Primaveres i Tardors.

El codi penal garantia els càstigs: ara calia estipular els **mèrits**. Per recompensar els serveis meritoris, especialment els militars, es crea un escalafó de títols que subsumeix tant els antics rangs nobiliaris com les gradacions que es donen dins de l'exèrcit. La principal progressió es feia per mèrits de guerra: en una època de lluites tan contínues i de mobilitzacions massives, això no era cap limitació.

Però l'objectiu principal de Shang Yang era l'**enriquiment de l'estat** i aquest passava per **promoure l'agricultura**, ja que era aquesta la que, al seu torn, proporcionava els impostos i alimentava l'exèrcit. Totes les innovacions agrícoles fan cap a Qin, mentre es fomenten les obres hidràuliques i es roten grans extensions de terres noves: en això la posició geogràfica de Qin, un tant marginal i menys densament poblada que els regnes del centre, li proporcionava un avantatge. Al mateix temps, era vital mantenir airejada la circulació entre els excedents del camp i les arques de l'estat i evitar la intrusió dels intermediaris: el comerç està mal vist i els comerciants queden explícitament exclosos de la promoció als rangs més elevats. Es tracta d'una orientació profunda, ancorada en el cor mateix del sistema socio-polític xinès i que veurem també reaparèixer al segle XX. ⚠

Un altre paquet important de reformes va venir lligat als **impostos**. Les prestacions en treballs forçats es substitueixen en gran part per un impost de capitació que es paga en gra, obligant per tant a la població a augmentar els rendiments agrícoles per poder obtenir uns excedents fixos. A més, la fixació del sistema d'impostos comporta l'establiment de **registres de població** que eren, al seu torn, la condició *sine qua non* pel reclutament militar.

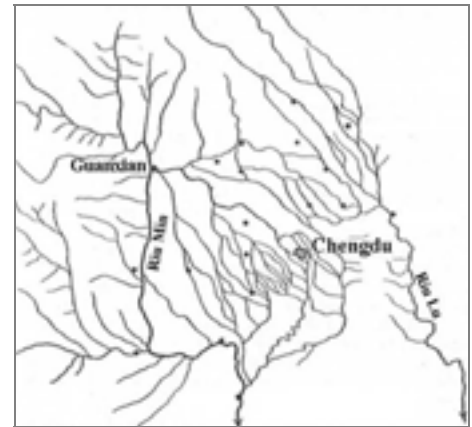
Per tal que el poder de l'estat arribés fins l'últim racó del territori, tot el país va ser dividit en 41 districtes, *xian*, administrats directament des del centre que hi col·locava els mateixos **funcionaris**, responsables del recaptament d'**impostos** i de la **lleva**: l'administració territorial uniforme era també una forma d'identificar l'ordre civil amb el militar. ⚠

En conjunt, l'essencial de les reformes atribuïdes a Shang Yang consistien en augmentar notablement el poder d'intervenció de l'estat, proporcionant-li mitjans legals i econòmics per poder-ho fer.

Es difícil saber fins a quin punt aquestes mesures van ser efectives i, certament, no van convertir Qin d'un dia per l'altre en el més poderós dels Regnes Combatents: més de cent anys separen les reformes de Shang Yang de la instauració de l'imperi. Però enmig del caos creixent provocat per l'ensorrament de l'antic règim, Qin sembla haver estat capaç d'entendre, millor que cap altre estat del seu temps, quin era el sentit profund del canvi.

Les reformes polítiques introduïdes per Shang Yang i d'altres van fer molt per enfortir l'estat de Qin, però **la conquesta del Sichuan** va ser també un element decisiu. Des de finals del segle IV aC., Qin va saber retirar-se del desgast que representava la guerra continua contra els estats del centre i va iniciar la conquesta del sud. Afortunadament per Qin, el gran estat del Yangzi, el regne de Chu, que era el que podia sentir-se més amenaçat, estava embrancat en guerres interminables amb els seus veïns del nord.

La conquesta dels dos petits regnes que ocupaven el **Sichuan** va ser relativament fàcil. Després de construir una difícil carretera que creuava els abruptes monts Qinling, Qin va poder explotar immediatament la gran riquesa metal·lúrgica de la zona. Però va fer molt més que això: va enviar milers de camperols a poblar-la i hi va fer la més gran obra hidràulica del món antic. Va ser Li Bing, governador del Sichuan des de 270 aC., i l'enginyer més famós de la història de la Xina, qui va fer la **obra hidràulica de Guanxian**, que diversificava les aigües del riu Minjiang i irrigava tota la plana de Chengdu. Aquesta obra, vigent encara avui en dia, va convertir el Sichuan en el graner de Qin. Sense el blat i arròs dels seus camps i els metalls de les seves mines, la conquesta de la Xina hauria estat impossible.

Mapa del sistema d'irrigació de Guanxian

Dissenyat per Li Bing i encara avui en dia en funcionament. Va derivar per un gran nombre de canals el curs dels rius Min i Lu i va convertir la plana de Chengdu, al Sichuan, en una terra fèrtil, peça cabdal per a la posterior conquesta de la Xina.

En la seva victòria sobre els altres regnes, **l'adopció del legisme** va ser decisiva. El legisme, que va influir en el destí de la Xina durant uns 150 anys (si comptem des del nomenament de Shang Yang com a ministre de Qin el 368 aC. fins la caiguda de l'imperi Qin el 206 aC.), és més un mètode per fer funcionar l'estat que un sistema filosòfic.

Els legistes són els qui expressen que el funcionament de l'estat depèn dels seus mecanismes, no de la qualitat moral dels seus funcionaris. Són també ells qui formulen que aquest poder s'ha de basar en una sèrie de **normes objectives i públiques** que **afectin a tots per igual**: en altres paraules, les lleis han d'articular el funcionament de l'estat. 🚫

Aquesta llei, objectiva, única i pública, defineix tot l'entramat de les relacions socials i delimita escrupolosament les competències de cadascú, per tal d'evitar que ningú, especialment cap funcionari, s'aprofiti de la imprecisió en la distribució de poders i atribucions i acumuli poder de forma excessiva. El mateix rei es limita a posar en funcionament institucions i criteris objectius: la seva imparcialitat és com la de l'ordre natural, i en aquest aspecte la influència taoista és visible.

En aquest model d'estat basat en les lleis i no en el ritual, els actors socials preferits són els camperols i els soldats, mentre l'agricultura és la base del poder

econòmic i militar. Per contra, les activitats secundaries, artesanía i comerç, que resulten més difícilment taxables i que, en tant que generen l'aparició de cossos intermitjos, poden provocar el debilitament de l'estat, són molt mal vistes. I els intel·lectuals que busquen en l'antiguitat models per criticar el present, són literalment denigrats pels legistes: res té d'estrany que la història, escrita pels confucians, finalment respongui denigrant-los a ells.

L'atracció filosòfica del legisme era escassa: els principis generals que permetin entendre el cosmos, la societat o els individus no li interessaven i l'ètica hi és irrellevant. Però tres dels caps més clars i aguts d'aquest període són legistes, i tots tres són de l'estat de Qin: els tres hi van ocupar alts càrrecs i també els tres hi van ser executats. 🚫

El primer i el tercer són primeres figures polítiques: Shang Yang organitzarà l'estat de Qin i Li Si serà el cervell gris de l'imperi Qin, que derrota la resta d'estats. Però la figura intel·lectual més brillant del legisme és sens dubte Hanfeizi (m. 233 aC.), que amb el seu estil lúcid i gens monòton, ple d'apòlegs aguts i amb una prosa incisiva, és de ple dret un dels grans autors de la literatura xinesa.

Pels legistes el bon funcionament de l'estat depèn de les lleis i no, com diuen els confucians, de la moral dels seus agents. La llei, a diferència del *Li*, ritual confucià, és igual per tothom: tot delictes mereix una pena determinada, amb independència de quin càrrec ocupi el delinqüent: l'enunciat de "tots som iguals davant de la llei" atemptava directament al món de jerarquies socio-intel·lectuals tan laboriosament construït pels confucians. Però encara era pitjor: en tant que objectiva i pública, la llei es convertia en la norma de comportament: el llarg camí cap al refinament personal de l'*home noble* quedava, doncs, completament obsolet.

La duresa de l'estat legista li ve de la consciència que el poble no sentirà cap simpatia per aquestes lleis i que, per tant, caldrà posar en marxa un sistema de càstigs per fer-la complir. El sobirà ha de fomentar l'agricultura i dissuadir als qui vulguin abandonar-la; promulgar lleis severes per castigar els criminals; recaptar impostos per alimentar al poble i a l'exèrcit i promoure la lleva per vèncer els enemics.

Però el legisme és, per damunt de tot, un sistema de govern, i la millor manera d'acostar-s'hi és entrant en la història de l'estat de Qin.

Hanfeizi

Part de l'obra de Hanfeizi es concentra en criticar als confucians, acusant-los no només de fer estudis improductius i de no tocar de peus a terra sinó també, i això és molt més específicament xinès, de no tenir en compte les circumstàncies.

3 L'imperi Qin

Quan el que un dia esdevindria el primer emperador de la Xina va ser coronat rei, el regne de Qin estava embrancat ja en la conquesta de tota la Xina. L'arribada del nou rei va comportar també canvis entre els consellers de palau: un fet decisiu va ser la pujada de Li Si, un conseller legista originari de l'estat de Chu. ⚠

No és casualitat que vingués de fora: Shang Yang, Hanfeizi, Li Si, figures cabdals en la història de Qin, venien tots de regnes estrangers i aquests consellers, que havien intentat sense èxit difondre les seves idees a la seva pròpia terra, portaven amb ells una nova concepció de l'estat.

Entre el 237 i el 221 aC. els regnes xinesos van anar caient un rera l'altre a mans de Qin, convenientment arrezerat darrere les muntanyes que el separaven de la plana central. La conquesta de la Xina va finalitzar l'any 221 aC. i el rei va agafar el títol –amb fortes connotacions religioses– de Primer Sobirà Emperador de la dinastia Qin (秦), Qin Shihuangdi.

El conjunt de mesures amb què s'implanta l'imperi unificat marcarien per sempre la història xinesa.

L'imperi queda dividit en **trenta-sis províncies**, governades cadascuna per una triada formada per un governador, un comandant militar i un intendent: la noblesa feudal rep així el seu cop de gràcia. **S'incauten les armes** de tot l'imperi i la defensa armada dels interessos queda delegada de forma exclusiva en les forces armades de l'estat; **s'unifiquen els pesos i mesures**, decisió que facilitarà la recaptació de taxes i la distribució de terres; i la **uniformització dels caràcters escrits** canvia la història de la Xina, ja que frena la multiplicació de caràcters exclusius dels diferents regnes i pal·lia la diversitat dialectal del món xinès.

En els anys immediatament posteriors a la implantació de l'imperi, el poder de l'estat va afectar de forma creixent alhora a la **població** i a la mateixa **cort**. Els trasllats de poblacions senceres –que tant podien ser deportacions com anar acompanyats de 12 anys d'exempció d'impostos– van afectar a milions de persones i van tenir conseqüències greus per alguns col·lectius: els comerciants van ser massivament deportats a les terres noves i incivilitzades del sud.

Però aquests anys van ser també decisius en molts altres aspectes. En primer lloc, les **conquestes cap al nord** i la **colonització cap al sud**.

1) La consolidació de l'imperi xinès havia produït un efecte reflex en les tribus del nord, que estaven començant a organitzar-se de forma més estable i a

Pes dels Qin

crear estats al seu torn. Una d'aquestes tribus, la dels xiongnu, es convertirà en un perill creixent per l'imperi, i serà per defensar-se dels seus atacs que Qin Shihuang ordenarà unir entre elles totes les muralles del nord que ara formaran la línia de la Gran Muralla.

2) Cap al sud les coses anaven d'una altra manera. Cap barrera climàtica impedia la implantació del model xinès a les terres humides meridionals i és a partir d'aquest moment que s'inicia la llarga marxa dels xinesos cap als tròpics. Tota la zona del sud es pobla amb deportats, bona part dels quals són comerciants arruïnats per la prohibició de traficar amb productes bàsics com la sal i els cereals. A redós de les obres hidràuliques i les deportacions, l'estat Qin introduirà per primer cop l'administració xinesa als límits meridionals del món xinès, Guangxi i Guangdong, i arribarà al nord del Vietnam.

La gran centralització del poder s'havia de traduir també en un canvi en les dimensions de la capital, Xianyang. Allí hi vivien les 120.000 famílies nobles dels regnes conquerits, en palaus idèntics als que tenien en els seus llocs d'origen: la reedificació dels palaus a **Xianyang** simbolitza la concentració de poder en el centre i l'atracció centrípeta que aquest exerceix sobre talents i tributs. També hi vivien tots els funcionaris que asseguraven l'estructura administrativa de l'imperi.

Per alimentar aquest immens aparell calia una producció estable i garantida. La canalització de tots aquests recursos cap als grans centres administratius, on vivien enormes masses de població no productiva, i les necessitats derivades del manteniment d'un control militar sobre el territori, van conduir a la construcció d'una **xarxa de 6.800 km. de carreteres** que conflueixen a Xianyang des del nord, el nord-est, l'est i el sud-est, i a la del Camí Recte, que, amb una llargada de 800 km, connectava Xianyang amb Mongòlia Interior. Si a la magnitud d'aquestes construccions hi afegim la de la Gran Muralla, que en temps dels Qin tenia uns 5.000 km., i les dels palaus i la tomba imperial del mont Li, és obvi que això demana una imponent mobilització de mà d'obra.

L'exèrcit de terracota de Qing Shihuang

La tomba de Qin Shihuang, descoberta l'any 1974 per uns camperols, està a pocs quilòmetres de l'actual ciutat de Xi'an, a la província de Shaanxi. El mont Li, de forma piramidal i format per una massa d'estrats piconats de loess, amaga les restes de l'emperador, custodiades per un extraordinari exèrcit de terracota format per 8.000 figures a escala real, 100 carros i 40.000 peces que formaven part de les armes de bronze dels soldats. Soldats i cavalls segueixen una disposició en formació militar, i estan modelats amb total perfecció de detalls: guerrers, ballesters, soldats d'infanteria, cavallers, cavalls..., tots i cadascun d'ells amb una expressió personal i única en el seu rostre, de manera que no hi ha dues figures iguals. Originalment, les figures estaven pintades i són un precedent a l'escultura polícroma de dinasties posteriors.

Els xiongnu a les *Memòries Històriques de Sima Qian*

La informació sobre els xiongnu és la més llarga dedicada a un poble bàrbar de totes les històries xineses. A Sima Qian li interessa l'organització política i la preparació militar que tenen els xiongnu, és a dir, els coneixements que resulten útils per poder-s'hi enfrontar millor.

Xarxa de comunicacions terrestres de la dinastia Han (s. II d.C.)

Aquesta disponibilitat de mà d'obra pot explicar-se de diferents maneres. En primer lloc, l'organització dels Qin tenia molt de militar, i la població, estrictament enquadrada en grups col·lectivament responsables, havia de contribuir en part a aquests treballs. Moltes d'aquestes obres, però, quedaven lluny de qualsevol territori habitat –com la Gran Muralla–, o necessitaven de tanta gent –com la construcció del palau d'Afang i la tomba del mont Li–, per haver de pensar en altres solucions. I aquí és on la duresa del sistema penal es va mostrar en tota la seva cruïsa. De totes les penes que preveia el codi dels Qin, la més freqüent era la condemna a treballs de construcció, que solia anar acompanyada d'alguna mutilació o, el més corrent, d'una marca de ferro candent a la cara. Rapats al zero i vestits de vermell, llargues fileres d'aquests desgraciats omplien els camins i, malgrat que les penes eren generalment per un període limitat, molts pocs hi sobreviuen.

Les enormes xifres de condemnats que surten als textos, tot i ser probablement exagerades, expliquen per què, a diferència dels seus contemporanis romans, els Qin no van recórrer a l'esclavitud. També explica l'enorme irritació que reflecteixen els textos contra el sistema penal dels Qin, i el fet que la primera gran sublevació contra els Qin surti justament d'un grup de camperols obligats a prestar treball obligatori en una guarnició llunyana.

El 213 i 212 aC. es van produir les dues mesures més denigrades del primer imperi: **la crema dels llibres** i **la matança dels lletrats**. La primera, com gairebé tot, és obra de Li Si, i s'inscriu dins dels intents d'acabar tant amb els valors de l'antic règim com amb la posició preeminent a la cort dels lletrats que n'eren els dipositaris. La crema dels llibres va fer desaparèixer per sempre la majoria dels textos de les Cent Escoles i les cròniques locals dels antics regnes: només va quedar la de Qin. La crema, però, no va afectar de manera expressa a res que tingués a veure amb medicina, farmàcia, agricultura o endevinació: el *Yijing*, o *Clàssic dels Canvis*, se'n va escapar. Ara bé, la destrucció del *Clàssic de la Poesia* i del *Clàssic dels Documents*, feta de forma acarnissada, va produir el resultat oposat: va sacralitzar el que volia destruir.

La crema dels llibres i la matança dels lletrats feta durant l'imperi Qin.

La mesura més conflictiva del seu regnat, però, la va prendre Qin Shihuang el 212 aC., en ordenar la matança de 460 lletrats, cansat que el criticessin pel seu enorme poder personal. Els lletrats confucians, víctimes de la repressió dels Qin, no oblidaran mai més la crema dels llibres i la matança. La seva condemna pesará de forma decisiva sobre el món cultural xinès pel fet que el seu treball de recuperació de la literatura antiga destruïda pels Qin els acabarà assegurant el paper de dipositaris dels precedents històrics i culturals de la tradició xinesa.

La inquietud provocada per les mobilitzacions i la repressió va culminar en un paroxisme general al final del regnat, exacerbant encara més per la mort del Primer emperador. L'exploació excessiva dels recursos humans i econòmics

La recuperació...

...inicial de les obres destruïdes va dependre en gran part del fet que els lletrats confucians havien après de memòria molts dels textos clàssics, fet que va afavorir la preeminència de l'escola confuciana.

del territori, feta amb tanta intensitat i amb tan poc temps, i les dràstiques mesures preses per liquidar l'antic règim van provocar la conjunció de pobres i poderosos. Un petit funcionari dels Qin, Liu Bang, va aconseguir imposar-se sobre els seus rivals i l'any 202 aC. va fundar un nou imperi, el dels Han. !

Amb l'imperi Qin acaba i culmina un segle de convulsions cataclísmiques, el període revolucionari més radical de tota la història de la Xina: malgrat l'animositat que va despertar, l'herència de Qin duraria 2.000 anys. El món xinès queda unificat en un estat únic burocratitzat i centralitzat, garantit per la unificació de l'escriptura, l'administració provincial i el codi dels Qin, sobre el que s'edificaran tots els codis xinesos posteriors.

Codi dels Qin inscrit sobre tires de bambú

L'articulació del territori serà una altra herència bàsica de Qin i els mitjans emprats quedaran incorporats per sempre al món xinès: la **construcció de les vies imperials**, que assegurarà en primer lloc la mobilitat de l'exèrcit però també la circulació dels impostos; la **Gran Muralla**, que definirà els límits d'expansió del model econòmic xinès; i les **grans obres hidràuliques**, que permetran millorar el transport i augmentar sensiblement els rendiments agrícoles. Les obres realitzades per Qin connectaran entre elles les quatre zones econòmiques clau, fins i tot les més remotes: l'extraordinari potencial que es deriva d'aquest control és el que ha estat sempre en la base de la formació dels imperis xinesos i Qin va ser el primer en aconseguir-ho. !

La "Gran Muralla de 10.000 li" té una longitud de 5.000 quilòmetres comptant totes les branques secundàries, i de 2.700 quilòmetres si només tenim en compte la línia principal que uneix el pas de Jiayuguan, al corredor de Gansu, amb Shanhaiguan, a la costa del golf de Bohai. El primer traçat continu és el de la dinastia Qin, que va ser reparat i perllongat cap a l'oest durant la dinastia Han per tal de protegir el corredor de Gansu de les incursions dels xiongnu.

Amb Qin es va consolidar la idea d'un estat intervencionista basat en l'agricultura. Les suspicàcies es concentren en el comerç privat: per tal de frenar el que es considera una activitat que distreu recursos de l'estat i consolida fortunes privades que poden esdevenir una amenaça, l'estat actua com a empresari en sectors considerats clau: la sal, el ferro, el gra. Aquest model d'estat, que estableix un control sobre la producció agrícola, reglamenta la possessió de la terra i controla els excedents, serà recuperat pels Han i reapareixerà de forma intermitent durant tota la història de Xina.

Qin va deixar també en herència un estat expansiu i l'enfrontament amb els pobles exteriors. La transformació de les tribus del nord en un gran imperi cristal·litzarà en temps dels Han: les lluites contra els xiongnu seran el prelude de mil·lennis de lluites contra els pobles de la frontera nord.

4 Els Han Anteriors

La dinastia Han, que es va mantenir al poder durant més de quatre segles (202 aC.-220 dC.), es divideix en dos grans períodes, Han Anteriors o Han Occidentals (西漢, 202 aC.-9 dC.) i Han Posteriors o Han Orientals (東漢, 25 dC.- 220 dC.), separats per un breu període en què un usurpador, Wang Mang (9 dC.-25dC.), va instaurar una nova i brevíssima dinastia. De la mateixa manera que l'imperi romà, les diferències entre el primer període i el segon –és a dir, entre l'Alt i Baix Imperi, separats per la crisi del segle III– són molt profundes i afecten tots els àmbits. Els emperadors més destacats de l'imperi Han són el seu fundador, Liu Bang o Han Gaozu (202-195 aC.) i l'artífex de la gran expansió Han per Àsia, Han Wudi (141-87 aC.).

Retrat de Han Wudi

Liu Bang va guanyar la guerra que li va permetre instaurar un imperi, però per poder-ho fer va haver de repartir terres entre els qui l'ajudaven. De les 54 províncies que, seguint el model dels Qin, instauren els Han al 201, 39 –majoritàriament situades a la part oriental i a la vall del Yangzi– van ser entregades en feus als antics companys d'armes de l'emperador: l'estat Han inicial va haver de conviure amb múltiples regnes que no tardaran a discutir el poder imperial. La crisi culmina l'any 154 aC., 50 anys després de la implantació dels Han, amb la “rebel·lió dels set regnes”. Aquesta rebel·lió va ser sufocada i poc després Han Wudi (141-87 aC.) va donar el cop de gràcia al secessionisme aristocràtic abolint el dret de primogenitura i obligant a repartir l'herència entre tots els fills. Al final del regnat de Wudi, els prínceps havien perdut ja tot poder territorial. Tot i això, els notables locals van seguir sent un perill durant tota la dinastia Han.

Han Wudi

L'emperador Han Wudi (141 - 87 aC.) representa el moment culminant dels Han Anteriors, tant per la vitalitat econòmica i intel·lectual del seu regnat com per la gran expansió xinesa per l'Àsia central.

Amb els Han apareix també un dels perills que acompanyarà als imperis xinesos al llarg de tota la seva història: **les ambicions de les emperadrius i les seves famílies**. L'esquema serà el mateix durant mil·lenis: les famílies fan tot el possible per col·locar una filla a palau, amb la seguretat que ella, en compliment estricte de les seves obligacions familiars, vetllarà després pels seus interessos. Darrera les dones, els palaus es van omplir d'**eunucs**, que sovint eren entregats per les famílies, convenientment castrats, per tal de guanyar una parcel·la d'influència a palau. La força d'aquests, que els venia de controlar l'accés de les dones al llit imperial, complicava encara més les intrigues de l'harem.

Els Han van inaugurar el seu imperi conservant intactes les institucions bàsiques dels Qin: la divisió provincial, els codis de lleis, el procediment d'accés a l'administració, la recaptació directa d'impostos per part de l'estat, i l'eliminació dels intermediaris.

Igual que amb els Qin, el **territori es divideix en províncies i districtes**, dirigides per una mateixa cúpula de tres persones: governadors, comandants militars i intendants. Es manté el sistema legista de penes i recompenses, però es suavitzen les penes i s'apliquen amnisties freqüents. Al mateix temps, la llei es confucianitza i deixa d'aplicar-se de forma uniforme, modificant les penes en funció de la posició social i del grau de parentiu amb la víctima. 🗨️

La gestió de l'imperi estava en mans d'una **burocràcia formada per funcionaris diferenciats en rangs i controlats des de la capital**, que procedien tots de les famílies amb mitjans. La major part de funcionaris es reclutaven a través d'un sistema de recomanació per part de les autoritats centrals o –el més corrent– de les locals, que conserven un gran poder.

El funcionament del sistema l'asseguren els **impostos**, tot i que les **obligacions en treball** van ser sempre més importants que les taxes: tots els camperols devien un mes a l'estat en treballs públics i, ocasionalment, en servei militar. Amb els Han, les **obres públiques** van seguir sent molt importants. Es va completar la Gran Muralla, es va construir una **xarxa complexa de carreteres**, es van edificar, una rera l'altra, les **dues grans capitals** de Chang'an i Luoyang, es van fer **noves obres hidràuliques** i es va sistematitzar el manteniment de les ja existents: en cada cas eren mobilitzacions que afectaven a centenars de milers de persones.

La política expansiva dels Han a l'Àsia central també va repercutir en un augment sever dels impostos: els avanços i retrocessos dels Han per les terres del Taklamakan tenen molt a veure amb els problemes de financiació. Per poder mobilitzar a tota aquesta gent i també per establir un control efectiu sobre la lleva, l'estat xinès generarà el **primer cens l'any 2** de la nostra era. 🗨️

En dependre dels impostos pel seu funcionament, l'estat xinès va consolidar el model alhora **intervencionista i paternalista** que havia de durar dos mil anys. La intervenció de l'estat en l'economia permetia, per altra banda, mantenir sota control als grans mercaders: la culminació va ser l'establiment del **monopoli de la sal i del ferro**. L'imperi Han, hereu de la política antimercantista dels legistes, concentrarà tot el comerç de les ciutats en els mercats oficials on els funcionaris fixaven els preus i recol·lectaven les taxes, mentre els comerciants que hi operaven estaven fortament discriminats: no podien posseir terra, ni ser funcionaris, ni vestir seda ni muntar a cavall.

Il·lustració del procés de fabricació de la sal marina.

Els Han Anteriors, van representar una època de **prosperitat econòmica**. Les innovacions agrícoles, que ja havien caracteritzat el període dels Regnes

Combatents, es concreten ara amb l'aparició d'una arada que era la més efectiva del món i que, conjuntament amb la rotació de conreus, l'ús de fertilitzants i l'aplicació de l'arnès de tirant als animals de tir, multiplica els rendiments. ⚠

L'articulació imperial de l'estat xinès va repercutir de forma directa en l'organització socio-política de les **tribus que envoltaven al nucli Han**. Amb la proliferació dels contactes –militars, comercials o matrimonials– les influències mútues es van multiplicar, mentre la creixent ocupació del territori per part dels xinesos i la fixació de les fronteres exteriors –la Gran Muralla– creava tensions i hostilitat armada entre agricultors sedentaris i ramaders nòmades. Les aliances esporàdiques amb què un o altre dels estats xinesos, en lluita constant durant el període final dels Regnes Combatents, involucraven als pobles bàrbars, contribuïen a canalitzar les influències mútues. Pels xinesos això va representar canvis decisius en la forma de fer la guerra: la ballesta i la cavalleria muntada vénen de l'estepa, i d'allí va arribar també l'adopció del vestit dels bàrbars, els pantalons per tal de poder cavalcar millor. ⚠

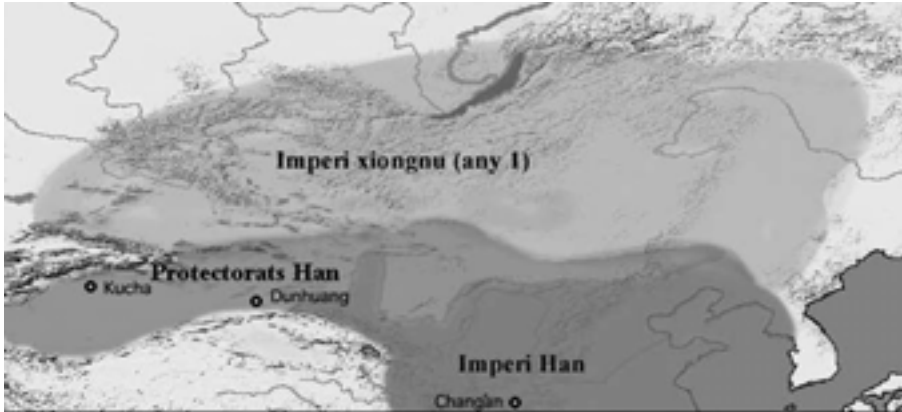
Va ser al nord del riu Huanghe on es va articular –ja des de finals de l'imperi Qin– el més gran perill pels Han, l'**imperi xiongnu** (匈奴), que de fet era un perill doble: per una banda, les incursions constants i, per l'altra, la influència política sobre els xinesos de la frontera, que sovint es convertien en aliats dels xiongnu en contra del poder central. En definitiva, la Gran Muralla servia tant per impedir l'entrada dels cavallers xiongnu com per evitar la sortida dels camperols xinesos.

Tota l'època Han s'ha d'entendre dins del marc de les guerres amb els xiongnu, que una i altra vegada van desestabilitzar l'economia de l'imperi, fos quina fos la política que se'ls aplicués. Els xiongnu eren un enemic terrible perquè per ells la guerra era simplement una aplicació especial de les habilitats en muntar a cavall i tir a l'arc que practicaven a la seva vida quotidiana, mentre que pel camperol xinès la guerra equivalia a interrompre les seves ocupacions habituals i havia de rebre un entrenament especial.

La primera reacció dels xinesos, en temps del primer emperador Han, va ser **atacar-los**: però malgrat que els exèrcits eren immensos, els Han es van haver de replegar.

Un cost tan alt lligat al fracàs va obligar a canviar de política, i els xinesos es van inventar aleshores la tàctica del *heqin* (和親), **les relacions amistoses**, consistent en cobrir-los de regals: milers de milers de rotllos de seda van ser enviats Gran Muralla enllà, mentre ingents delegacions xiongnu de centenars de membres passaven mesos i mesos a taula franca a la capital dels Han, i suposades princeses xineses eren enviades de núvies als caps dels xiongnu. ⚠

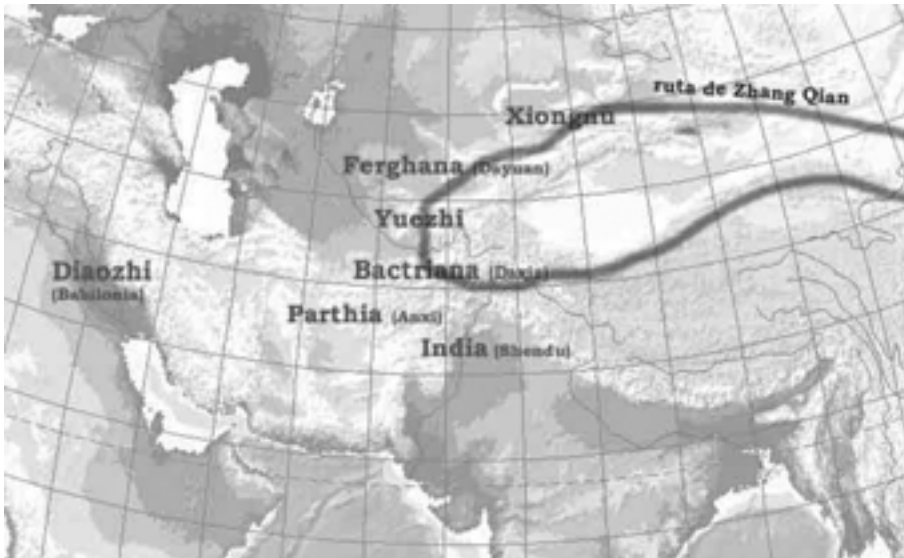
Quan aquesta política va agafar uns costos exorbitants, es va replantejar de nou la conquesta militar. Donat que els xiongnu seguien sent uns enemics temibles, es va intentar combinar els atacs frontals amb accions diplomàtiques envers altres pobles que poguessin formar amb els xinesos aliances contra els xiongnu.

El candidat més important per firmar un tractat d'aquesta mena era el **poble yuezhi**, al qual els xiongnu havien massacrats –el cap xiongnu bevia en una copa feta amb el crani del darrer cap yuezhi– i expulsats de la zona del Gansu. Fugint dels xiongnu, els yuezhi es van instal·lar primer a la vall de l'Ili, a l'actual Xinjiang, que és on Wudi creia que s'havien quedat, i van seguir fugint per acabar fixant-se al nord-oest indi: seran els que els grecs denominaran indo-escites i que acabaran fundant el potent imperi Kushan.

La missió que Han Wudi va enviar per connectar amb els yuezhi es va convertir en una de les expedicions d'exploració més extraordinàries de tota la història antiga d'arreu del món.

Zhang Qian, que la dirigia, va sortir de Chang'an el 139 aC. amb un fidel servidor i 100 companys d'armes. Tot just arrencar van ser fets presoners dels xiongnu i es van assabentar que els yuezhi estaven Pamirs enllà a milers de quilòmetres. Van passar 10 anys captius, morint de mica en mica, mentre Zhang Qian, a qui els xiongnu havien donat una esposa, feia un parell de fills i no es despenia mai de la tauleta on duia les ordres del seu emperador. Al final només quedaven ell i el seu servidor i estaven tan integrats en la tribu que, mancats de vigilància, es van poder escapar. Van creuar el desert de Taklamakan i els Pamirs, van buscar, vall rera vall, els yuezhi, fins trobar-los a l'antiga província alexandrina de la Bactriana, al nord-oest de l'Índia, rics i tranquils: la proposta de marxar a la guerra aliats amb els llunyans xinesos no els va abellar gens. Zhang Qian va haver de tornar i, després de ser fet presoner de nou pels xiongnu, arribà a la cort de Chang'an el 126 aC., dotze anys després d'haver marxat.

Les regions descrites per Zhang Qian

Malgrat el fracàs aparent de l'expedició, Zhang Qian no tornava amb les mans buides. Observador de mena, duia llavors que havien de permetre la introducció de plantes noves –userda i raïm– i, per damunt de tot, duia la informació que les regions enllà dels Pamirs estaven plenes de **productes xinesos**, especialment seda. 🗨️

L'expansió dels Han a partir del segle II aC. està relacionada amb el descobriment d'aquestes rutes que lligaven la Xina amb l'Àsia del sud-est i l'Àsia central: la política exterior de Wudi –que per l'oest s'expandirà fins als Pamirs i, pel sud, conquerirà Yunnan– no només ve determinada per l'afany expansionista, sinó també per consideracions econòmiques.

Després de sentir l'informe de Zhang Qian, Han Wudi va enviar cada any –entre el 126 i el 117 aC.– expedicions de més de 100.000 homes cap a Mongòlia i el desert de Taklamakan. Allà on podien hi implantaven **colònies militars** (屯田 *tuntian*), on els soldats, acompanyats de les seves famílies, cultivaven i defensaven les terres de frontera recentment adquirides que consolidessin la conquesta i reduïssin els costos de futures expedicions: són aquestes colònies les que van permetre als Han instal·lar-se sòlidament al corredor de Gansu, on la cobertura de loess els proporcionava un paisatge agrícola familiar. Però la colonització implica també enormes moviments de població –l'any 120 aC. es traslladen cap al nord 700.000 persones de la part oriental devastada per les inundacions– i la perllongació de la Gran Muralla fins Dunhuang, per tal de protegir completament el corredor de Gansu i l'entrada al desert de Taklamakan.

Finalment, els costos de la política expansionista van resultar tan o més cars que els de la política de regals –que en qualsevol cas mai es va poder anul·lar del tot– i la Xina va haver de combinar totes dues tàctiques i de concentrar-se en intentar dividir als xiongnu.

5 El regnat de Wang Mang i els Han Posteriors

Els Han Anteriors van decaure al mateix ritme amb què disminuïa la base fiscal de la dinastia. El poder desmesurat dels notables del regne havia anat arrabassant la terra dels camperols; el poder imperial, captiu de les intrigues d'emperadriu i eunucs, es refugiava en una autocràcia gratuïta i inoperant; les infraestructures, els dics, els camins, els graners es van degradar: tot això són factors que expliquen la multiplicació de les revoltes camperoles en els darrers anys del segle I aC.

Dins d'aquest clima de crisi social i caos financer, les intrigues de la cort es multipliquen, esperonades per profecies que anuncien el final de la dinastia. Wang Mang, emparentat amb l'emperadriu, és el fruit d'una d'aquestes intrigues, gràcies a la qual va passar de regent a fundador d'una nova dinastia, la Xin, que vol dir nova. 🚫

El gran problema de Wang Mang era que l'estat no tenia recursos i que la generalització de les grans propietats frenava l'entrada dels impostos a les arques de l'estat. El nou emperador va posar en marxa una **reforma agrària** consistent en limitar la quantitat de terra que podia posseir una família i redistribuir el sobrant entre aquells que no tenien terres. Però, sense un cens previ, els rendiments desiguals de la terra i la diversitat en les densitats demogràfiques van convertir la reforma en inoperant: abandonada al cap de tres anys, després d'haver confiscat més terres de les que havia repartit, no havia resolt res i, a més, havia concitat la ira dels grans propietaris.

Wang Mang va intentar aleshores reforçar el sistema dels monopolis. Als ja assajats de la sal, el ferro i la ceca de monedes n'hi va afegir tres més: el de les begudes alcohòliques, el dels productes de les muntanyes i els aiguamolls, i el del gra, que no va aconseguir fer prosperar. 🚫

Decidit a atacar la crisi econòmica, Wang Mang va **canviar o devaluar la moneda** varies vegades: la seva decisió va produir un gran desordre monetari entre els que realment la utilitzaven, és a dir les classes altes. Com que calia entregar les velles monedes a canvi de les noves a una taxa de canvi desavantajosa, la gent preferia refondre-les i fer monedes falses. La noblesa, que va entregar el seu or a canvi de monedes daurades, hi va perdre moltíssim i els mercaders van quedar greument afectats per tot l'embull monetari.

Wang Mang

Wang Mang (9-25 dC.) va usurpar el poder als Han Anteriors i va intentar reorganitzar l'imperi sobre la base de reformes agràries i monetàries. Va ser derrocat per una sèrie de sublevacions que van acabar retornant el poder als Han.

Les reformes de Wang Mang van sembrar confusió en la societat xinesa: el que perseguïen era essencialment desposseir a la gran noblesa i

als mercaders, però la varietat i caos de les mesures fiscals donen també la impressió que s'intentava treure diners d'on fos. Wang Mang, que volia millorar la base fiscal, va aconseguir empitjorar-la.

Privat de recursos, i amb la reticència de les forces vives del país, res va poder aturar la degradació de les infraestructures i el país va quedar indefens davant del perill mil·lenari de les inundacions. El riu Huanghe, que ja s'havia desbordat l'any 6, poc abans de la usurpació de Wang Mang, va tornar a sortir de mare l'any 11: tots dos cops va anar a desembocar al sud del Shandong, arrasant cinc províncies molt poblades.

Al Shandong, amb els camps inundats i els dics plens d'esquerdes, va aparèixer la gana. Bandes de camperols afamats es desplaçaven pel país, mig bandits mig sublevats, arrasant la plana central en la seva marxa cap a la capital. Dirigits per una dona, la mare Lü, i molt més ben organitzats que en rebel·lions anteriors, els sublevats, coneguts com **Celles Roges**, es pintaven les celles de vermell, que era el color que la cosmologia correlativa atribuïa a la dinastia Han, per mostrar la seva esperança en la restauració de la dinastia. Sorgits d'una societat secreta amb tendències taoistes, la base de la rebel·lió, com passarà en segles posteriors, és la **de-terioració econòmica**, però són les **creences religioses populars** les que donen solidaritat als rebels. El decisiu va ser la seva aliança amb la noblesa defensora de la restauració dels Han: la rebel·lió aristocràtica es va recolzar en la rebel·lió dels camperols. Quan diversos grups de rebels van entrar a la capital, van matar Wang Mang, el van tallar a trossos i se'l van menjar, una branca de la família Liu del Henan ho va aprofitar per restaurar la dinastia Han.

Quan finalment la situació es va estabilitzar després d'11 anys de guerra civil, la ciutat de Chang'an estava arrasada i l'emperador va decidir traslladar la capital a Luoyang, situada més a l'est: d'aquí ve el nom de Han Orientals, que també són coneguts com a Han Posteriors (25-220 dC.).

Amb totes les faccions esgotades per la guerra, els tres primers regnats van ser d'**estabilitat interior**, i les famílies de les emperadrius i els eunucs es van mantenir lluny del govern. L'estabilitat social del segle I dC. va permetre de nou el funcionament del fisc i l'estat, que tornava a disposar de recursos, i es va reprendre la política d'expansió exterior ja que el final dels Han Anteriors i l'interregne de Wang Mang havien representat un retrocés de la presència xinesa al sud-est d'Àsia i a l'Àsia central. L'any 44, Ma Yuan aconsegueix restablir la presència xinesa al Vietnam, on la implantació del model d'administració territorial xinès havia activat la primera agitació nacionalista de la seva història, dirigida per les germanes Trung. Les duríssimes campanyes de Ma Yuan van reafirmar la presència Han als llunyans confins meridionals –Yunnan, Guangxi, Guangdong– i amb ella es van consolidar els

Menjar-se els enemics

... ha estat una pràctica habitual a diferents zones de l'Àsia oriental i el sud-est asiàtic des de la prehistòria fins la Revolució Cultural, moment en el qual es va arribar a practicar en algunes regions el canibalisme polític (ritualment s'arribava a ingerir els fetges dels enemics polítics).

contactes xinesos amb el sud-est d'Àsia i l'oceà Índic: amb els Han, Guangdong comença a mirar-se en els mars del sud.

Pel que fa a l'Àsia central, la recuperació va ser obra d'un general extraordinari, Ban Chao (32-102 dC.), germà de l'historiador Ban Gu, que, lluitador infatigable, diplomàtic astut i organitzador competent, va recobrar el corredor de Gansu i va anar recuperant un a un tots els oasis del Taklamakan, va creuar els Pamirs i, per primer cop, va implantar la presència xinesa a la Ferghana (a l'actual Uzbekistan), assegurant d'aquesta forma un subministrament directe dels formidables cavalls de l'estepa que tan necessaris eren per l'expansió militar dels Han. Un dels seus lloctinents, Ganying, arribaria fins i tot al Golf Pèrsic: és la vegada en què els dos grans imperis del món antic van estar més a punt de connectar. Al nord, les expedicions de Ban Chao (73 dC. i 94 dC.) permeten recuperar el control dels oasis del Taklamakan i els tributs de l'Àsia central arriben així a Luoyang. Part de les poblacions nòmades exteriors, d'altra banda, inicien ara un procés de sedentarització –i per tant de sinització– que acabarà fixant-los a les terres de frontera: són l'embrió dels grans regnes d'origen bàrbar que proliferaran al nord de la Xina després de la caiguda dels Han.

L'ímpetu recuperat és visible també en el camp cultural, que es reactiva ara sota una decidida orientació confuciana. Dos dels més grans invents xinesos es produeixen durant aquest període: el paper i la porcellana, per bé que tots dos tindran una difusió massiva uns quants segles més tard.

Però malgrat la prosperitat inicial, els grans problemes que havien fet caure als Han Anteriors segueixen sense resoldre's. La dinastia restaurada es recolza de fet en el grup social que l'ha portat al tron, les grans famílies de terratinents de la plana central. Al mateix temps, el relaxament general del control estatal anul·la pràcticament les mesures anti-mercantils dels primers Han. La producció de la sal i el ferro queda en mans de les grans fortunes i es desenvolupen clarament les ciutats que queden prop de les grans vies de comunicació, fluvials o terrestres. Durant els segles I i II dC. la Xina s'omple de mercaders estrangers i és en aquesta època quan hi arriba el budisme. 🚫

A palau, la situació es deteriora ràpidament en acabar el segle II. Les famílies de les consorts imperials tornen a monopolitzar els càrrecs, mentre els eunucs agafen una preponderància que no havien tingut mai: el poder dels eunucs provoca l'aliança de les grans famílies en contra d'ells i els funcionaris. Durant la segona meitat del segle II dC. la cort s'esfondra enmig d'autèntics banys de sang: els eunucs, que aconsegueixen imposar-se l'any 167, pagaran aquesta victòria amb la massacre de 2.000 eunucs, l'any 189.

Les expedicions dels Han Posteriors a l'Àsia central

El darrer terç del segle II dC. va ser molt dur pels camperols. Els Graners Normalitzadors ja no funcionen, ningú repara els dics i els pobres no poden defensar-se ni dels senyors, ni fer front a les sequeres i inundacions. Qualsevol desastre natural –i n’hi van haver molts– portava la gana als pobles i omplia els camins de vagabunds afamats que no trigaven a unir-se en bandes que oscil·laven entre el bandolerisme i la rebel·lió. Com havia passat ja amb la caiguda de Wang Mang, aquests moviments s’articulen entorn de fidelitats religioses: taoisme, igualitarisme i messianisme confluiran en l’aparició de la idea de *Taiping* (太平), la Gran Pau, convertida en inspiració i esperança d’aquests moviments desesperats.

Les bandes de camperols inicials acabaran ajuntant-se en un únic moviment, els **Turbants Grocs**, amb un fort component màgic-religiós: existència d’un líder taumaturg, importància de les cerimònies col·lectives, confessió pública de les culpes, distribució d’amulets. Però els Turbants Grocs, que seran l’exemple en què es miraran totes les sublevacions xineses durant dos mil·lenis, tenen també una notable capacitat militar i organitzativa. El seu creixement va ser espectacular: l’any 184 comptaven ja amb 300.000 membres; però la repressió, que va fer mig mil·lió de víctimes, va anihilar el moviment.

El mateix impuls reapareixia pocs anys després al Sichuan, amb la secta de les **Cinc Mesures d’Arròs** –la quantitat que els nous adherents havien d’entregar–, un moviment profundament religiós i igualitari, amb institucions d’ajuda mútua molt desenvolupades, que, articulades al voltant d’una església, la dels Mestres Celestials, intensament marcada per les pràctiques mèdico-màgiques, crea de fet un estat propi que durarà 30 anys. És amb el líder carismàtic d’aquesta rebel·lió, Zhang Daoling, que el taoisme es va convertir en religió organitzada, amb rituals, jerarquies i cànon.

Les sublevacions van arribar a amenaçar la supervivència de l’imperi, però els exèrcits llevats per a sufocar-les van acabar amb ell. Amb els Han Posteriors les antigues colònies militars dels Han Anteriors es desdibuixen i es generalitza la mobilització d’exèrcits de base local per fer front a les sublevacions internes: el poder militar es descentralitza i va quedant en mans dels poders regionals, anticipant així la fragmentació del període de Desunió. Els generals que dirigien la repressió no van trigar a enfrontar-se entre ells, mentre a la cort, lletrats i eunucs s’entre-mataven. Luoyang, com abans Chang’an, va ser incendiada i la biblioteca imperial amb tots els arxius va cremar per segona vegada. Les destruccions dels camperols i les lluites entre exèrcits rivals provoquen una decadència de l’economia urbana i una militarització de les èlites rurals que anuncia ja l’edat mitja xinesa.

Turbants Grocs (黄巾)

Moviment messiànic sorgit al Shandong el 184 dC., arran d’unes inundacions del riu Huanghe, que propugnava la instauració de la Gran Pau i que va jugar un paper decisiu en el final dels Han Posteriors.

Cinc Mesures d’Arròs (五斗米道)

Moviment messiànic taoista similar al dels Turbants Grocs, que va ser important en les sublevacions que van acabar amb els Han Posteriors.

6. La cultura Han

Els Han són tant els hereus de la cultura antiga com els que l'articulen de forma totalment nova. La cosmologia correlativa i la màgia taoista segueixen sent predominants a la cort, mentre que el pes dels confucians, als que Liu Bang, el fundador de la dinastia, havia qualificat inicialment de ritualistes i pedants, creix paral·lelament a les necessitats cerimonials de la nova cort. Moltes de les escoles de pensament de l'era pre-Qin –com per exemple els mohistes– van desaparèixer, i el confucianisme, que semblava la ideologia dominant dels lletrats, es va tenyir d'un eclecticisme nou: en el pla teòric va assimilar les diverses cosmologies i es va impregnar d'idees taoistes, i en el pràctic es va combinar amb disposicions legistes. De fet, el que els Han anomenen confucianisme és un corpus ampli que inclou totes les teories i pràctiques que són útils al govern centralitzat i burocràtic i que practica un autèntic culte a l'estat: Han Wudi concedia la mateixa importància que el romà August als rituals que legitimen el poder imperial.

L'intel·lectual mitjà dels Han era confucià en el seu comportament social, aplicava algunes de les idees legistes a l'hora de fer funcionar l'estat, buscava una escapatòria als convencionalismes en el taoisme i utilitzava com a marc de referència tot el sistema de correspondències espacio-temporals de la cosmologia correlativa i el *yin-yang*.

La **cosmologia correlativa** que Zou Yan (actiu a Qi c. el 250 a.C.) havia articulat –i que l'havia convertit en la figura més influent de la Xina des de la segona meitat del segle III a.C. fins al segle I– havia estat ben visible durant l'imperi Qin, i la seva influència seguia intacta durant el regnat de Han Wudi: les *Memòries Històriques* de Sima Qian, escrites durant aquest regnat, dediquen el triple d'espai a la figura de Zou Yan que a les de Menci o Xunzi.

La sistematització de tots aquests elements dissemblants serà obra de Dong Zhongshu (175-105 a.C.), contemporani de Han Wudi i de Sima Qian, que intentarà englobar en un únic sistema filosòfic els móns humà, natural i sobrenatural. Una **cosmologia màgica**, que convertia l'emperador en una mena de demiürg i el seu regnat en una successió de presagis fasts i nefasts que els especialistes de la cort havien d'interpretar i que pesaven molt més que qualsevol escola: hi ha una continuïtat evident entre les supersticions obsessives del primer emperador Qin i les dels grans emperadors Han.

Tota la cultura Han està impregnada d'un eclecticisme que ho vol englobar tot. La gran empresa col·lectiva dels Han va ser la fixació dels Clàssics: des-

Liu Bang

Era un petit funcionari dels Qin que va saber imposar-se durant la guerra civil que va seguir la caiguda del primer imperi. Va ser el fundador de l'imperi Han, del qual va ser l'emperador amb el nom de Gaozu (202-195 a.C.)

Cosmologia correlativa

Corrent filosòfica que a partir de cinc elements o fases en perpetu canvi –foc, fusta, terra, metall i aigua–, elabora un sistema de correspondències que engloba la totalitat del cosmos.

Dong Zhongshu

Un dels més grans pensadors i polítics xinesos de tots els temps, va convèncer l'emperador de crear una doctrina oficial basada en l'articulació del confucianisme i la cosmologia correlativa. Seguint el seu consell, Han Wudi, que fa figura de Constantí del confucianisme, va establir una ortodòxia imperial basada en el confucianisme cosmològic, proscribant les Cent Escoles i fixant els Cinc Clàssics que esdevindrien a partir d'ara la base exclusiva de l'educació de l'èlite.

prés de la crema dels llibres, molts s'havien refet de memòria i calia establir el text correcte.

En descobrir-se documents originals que havien estat amagats per lletrats fidels durant la gran prohibició, es van trobar que tenien versions diferents de les mateixes obres: l'anàlisi textual exhaustiu en què es va basar la fixació dels Clàssics va donar una preponderància inigualada fins llavors als confucians.

Quan aquests Clàssics es van convertir en els textos que calia memoritzar per aprovar els exàmens, els confucians van passar a controlar durant dos mil·lenis el currículum de tots els funcionaris de l'imperi. Enmig de la disputa per fixar els Clàssics, entorn l'any 100 aC., Xu Shen va escriure el primer diccionari xinès, el *Shuowen jiezi* (說文解字), que conté 9.354 caràcters ordenats sota 540 radicals.

L'interès dels Han per la **cosmologia correlativa** està sens dubte darrere del gran desenvolupament que van tenir l'astrologia i l'astronomia. Els moviments dels cinc planetes van ser consignats amb precisió i es van estudiar les taques solars, mentre els instruments astronòmics guanyaven en precisió i complexitat.

És molt possible també que el sistema de correspondències els facilités la comprensió de la interacció entre fenòmens que no estan en contacte físic, ja que, de fet, la qüestió del magnetisme és més fàcilment plantejable amb aquestes premisses que amb les de la física aristotèlica.

El científic més notable va ser Zhang Heng (78-139), que era matemàtic (va calcular el valor aproximat del número π), astrònom, cartògraf (va inventar la pauta quadriculada per l'elaboració dels mapes), i va idear un sismògraf capaç de registrar la direcció dels terratrèmols molt lluny de la capital.

Reproducció del sismògraf de Zhang Heng

Des del punt de vista literari, les grans aportacions dels Han es van concentrar en la **història** i la **poesia**, els dos gèneres més importants de la literatura xinesa. El drama i la novel·la es van desenvolupar molts segles més tard i els escrits filosòfics van aparèixer i desaparèixer, però la poesia i la història hi són des del primer moment i no perden continuïtat fins avui en dia.

Les *Memòries Històriques* (史記) de Sima Qian i el *Llibre dels Han* (漢書) de Ban Gu van ser escrites durant els Han: existia ja una tradició important de textos històrics –el *Clàssic dels Documents*, per exemple– però és gràcies a aquests dos autors que la història esdevé un gènere literari. Com tots els historiadors xinesos, **Sima Qian** és en primer lloc un gran recopilador de totes les tradicions anteriors i a la seva obra s'hi troben reproduïdes bona part de les cròniques antigues i les principals sistematitzacions elaborades sota els Han pel que fa a la més remota antiguitat. Però Sima Qian, tot i seguir amb una concepció didàctica de la història –"només els qui coneixen el passat poden dominar el present"–, tracta aquests materials antics de forma molt més crítica i personal. L'obra de Sima Qian es convertirà en un model històric i literari i la seva influència és ben visible no solament a les històries oficials posteriors sinó també als grans prosistes Tang, especialment a Han Yu.

L'altra gran obra històrica de conjunt del període, la *Història dels Han* de **Ban Gu**, centrada a diferència de l'obra de Sima Qian en una sola dinastia, proporciona la pauta definitiva per a les històries oficials dinàstiques que se seguiran escrivint a la Xina durant prop de dos mil anys. Les històries de les dinasties posteriors no van ser obres personals sinó el producte d'equips d'historiògrafs oficials que recopilaven les dades dels arxius imperials de manera rutinària i mecànica i sobre les quals el control exercit pel poder polític imposava greus silencis i distorsions. Però quan segles més tard aparegui el pensament històric crític, l'obra màxima de la historiografia xinesa, el *Zizhi Tongjian* (資治通鑑, *Mirall complet per a la il·lustració del govern*) de Sima Guang (1019-1086) –una història general de la Xina del 403 aC. al 959 dC., acompanyada d'un imponent aparell crític de les fonts– es reclamarà explícitament l'herència de Sima Qian.

L'obra de Sima Qian

Sima Qian va dividir la seva obra en cinc seccions: el *Annals Bàsics*, les *Taules Cronològiques*, els *Tractats*, les *Cases Hereditàries* i les *Biografies*, i aquesta forma va ser adoptada per totes les històries oficials dinàstiques que es van fer posteriorment a la Xina.

En història, doncs, podem dir sense dubte que les bases de la disciplina científica es posen en temps dels Han. Els trets essencials d'aquesta –la necessitat d'una visió general i complexa, l'anàlisi crítica de les fonts–, si bé fortament desdibuixats durant un llarg període de sis segles, reapareixeran en el moment de la plena maduració literària de la civilització xinesa: l'edat d'or dels Tang i els Song.

També la **poesia** va conèixer durant els Han un desenvolupament significatiu, per bé que la forma literària predominant, els *fu* (賦) dels Han, siguin llargs poemes descriptius, destinats a proporcionar als emperadors Han llargues descripcions de capitals, caceres i sacrificis que, a les mans dels autors menors, els fa semblar llargs catàlegs de plantes i animals. Els *fu*, malgrat que són el gènere dominant durant els Han, van desaparèixer amb l'ensorrament de la dinastia, juntament amb els palaus i els parcs que aquests funcionaris cantaven per divertir els seus patrons.

Però no tota la poesia Han tenia les mesures ni les pretensions dels *fu*. Emparant-se en el precedent del *Clàssic de la Poesia* l'emperador Wudi (141-87 aC.)

dels Han va crear un departament de música, el *Yuefu* (樂府), per tal de recollir, tal com s'havia fet a l'antiguitat, les cançons populars i polsar així l'estat d'ànim del poble. Aquestes balades o *yuefu*, generalment en versos irregulars i que, probablement, es cantaven amb melodies procedents de l'Àsia central, conserven una gran vivesa gràcies a l'ús d'una llengua molt més directa i col·loquial.

Però el fet més destacable de la poesia Han és la reaparició del *shi* (詩), la forma mètrica del *Shijing*, el *Clàssic de la Poesia*. Els *shi* dels Han ens han arribat recopilats en un bloc de dinou poemes, els *Dinou Poemes Antics*, i probablement van ser escrits en els segles I i II de la nostra era. És també dins el context de la reacció contra l'excessiva estilització dels *fu* que cal situar la literatura de l'era Jian'an (196-220), corresponent ja a la plena decadència de la dinastia Han.

La característica més destacada de l'era Jian'an és el seu intens realisme, aplicat tant a descriure un exèrcit en marxa com, el més freqüent, la misèria que va desolar arreu de la Xina la caiguda dels Han i les lluites entre els Tres Regnes.

Poema de Wang Can (117-217)

La capital de l'oest viu un gran desordre:
 arreu els llops i els tigres hi estenen el neguit.
 De nou exiliat, deixo el país del mig
 per refer-me la vida entre els bàrbars de Jing.
 Els pares i els de casa em miren desolats
 i els amics segueixen provant de retenir-me.
 A la sortida del portal no es veu ningú:
 tota la plana està coberta d'ossos blancs.
 Al camí hi ha una dona d'aspecte famolenc
 que abraça el seu nadó i el posa entre les mates.
 Escolta amoïnada el so dels seus gemecs
 i, eixugant-se les llàgrimes, se'n va sense girar-se.
 «No sé on serà que la mort m'ha de prendre.
 Salvar-nos tots dos, però, ¿com ho faria?»
 Esperono el cavall i la deixo endarrere:
 no ho puc aguantar més, d'escoltar això que diu.
 Pujo, anant cap al sud, l'espadat de Baling:
 només girant el cap ja veig Chang'an al lluny.
 Ara l'entenc, qui deia allò d'un doll de fonts:
 els sospirs em destrossen el cor i les entranyes!

El més important dels Set Mestres de Jian'an, Wang Can (177-217) il·lustra bé en la seva obra els desastres de la guerra i el final d'una època: la ruïna de la capital Chang'an, a la que les feres guanyen territori urbanitzat, la "re-barbarització" de porcions del territori, la dissolució paulatina de les famílies àmplies, la misèria extrema dels qui emigren per fam, el descens demogràfic que segueix a tot plegat. Com és freqüent a la Xina, la dinastia desapareixia en un clima d'intens sofriment.

7. L'impacte dels Han a Corea, el Vietnam i el Japó

La implantació de l'imperi a la Xina va repercutir sobre tota l'Àsia oriental: no tots els territoris van acceptar de bon grat els canvis que implicava la seva inclusió en el gran projecte imperial dels Qin i els Han. L'arribada i instal·lació dels exèrcits imperials anava acompanyada d'un augment sensible en el ritme de treball per poder fer front a les taxes i a les noves obligacions en els treballs públics i l'esforç militar: a la llarga la integració en la nova superestructura generava una integració – sinització – que comportava alguns avantatges, en especial per les elits locals; però, a curt termini, va generar grans moviments de pobles que maldaven per fugir de les noves exaccions i dels violents trastorns polítics que generava aquella era de canvi. ⚠

Aquests moviments de pobles introduïen població Han a zones noves i possibilitaven, al seu torn, la inclusió futura de la zona en el marc imperial. Va ser per procediments com aquest que Corea i el Vietnam, autèntics finisterres del món xinès, van acabar integrats en el primer imperi, si bé de forma molt diferent: el Vietnam com a província i Corea com a colònia, entenen per aquests noms unes porcions mínimes del territori que avui ocupen aquests països. La insularitat del Japó el va deixar completament al marge de les ambicions imperials, però tot i així, la influència xinesa es va fer sentir de forma inequívoca.

7.1. Corea

Corea, que està a cavall entre el món xinès i el de l'Àsia central, havia tingut relacions sistemàtiques des d'època prehistòrica amb la península de Shandong i amb la de Liaoning, al sud de Manxúria: d'allí semblen haver vingut bona part dels seus habitants, que s'haurien barrejat amb les poblacions locals de les tribus *Han* 韓 (nom tribal coreà que no té res a veure amb el de la dinastia Han, 漢).

Poc després del 6000 aC. van aparèixer les primeres comunitats neolítiques caracteritzades per una ceràmica decorada amb pinta clarament emparentada amb la de la propera península de Liaodong: però a diferència de la Xina i amb similitud amb el Japó, la base econòmica segueix sent la caça, la pesca i la recol·lecció, s'hi troben poblats petits amb cases semisoterrànies, però no hi ha agricultura. La presència de ceràmica Jomon a Corea indica també l'existència de contactes entre els dos costats de l'estret de Tsushima.

Entre el 2.000 i el 1.000 aC. els canvis són tan evidents que apunten a una **arribada important d'emigrants**, tungús o emparentats amb els anomenats

Han (漢) i Han (韓)

Malgrat que la seva pronunciació sigui gairebé idèntica, aquests dos termes designen ètnies molt diferents, la dels xinesos Han (漢, derivat del nom de la dinastia) i la dels coreans Han (韓). Per distingir-los, utilitzarem el segon terme en cursiva.

bàrbars ronc i di que es movien aleshores pel nord-est de la Xina: l'any llegendari dels orígens de Corea, el 2333 aC., no està gaire lluny de les dates d'aquests moviments. Va ser també aleshores quan van arribar de Manxúria les tribus dels puyo (fuyu en xinès) –originàriament establerts a les vores del riu Sungari (Songhua en xinès)– que s'estaven estenent cap al riu Yalu (Amnok en coreà): amb ells va venir la llengua que parlen els coreans. 🗨️

Els nou vinguts van aportar la **metal·lúrgia del bronze**, el **conreu de l'arròs** i una **nova forma d'enterrament en dòlmens**. Tot apunta doncs a un augment de la productivitat, associat sempre a la introducció de l'arròs i a una societat més estratificada, abocada a la guerra i als rituals, com ho eren totes les societats de l'edat del bronze. Però Corea va desenvolupar uns enterraments en **dòlmens** que són únics al món, tant per les seves mides com per la quantitat: se'n han trobat uns 200.000, el 90% dels quals estan a l'actual Corea del sud.

Enterrament en dòlmen

Durant el període xinès dels Regnes Combatents, l'estat de Yan, situat al nord-est de la Xina i que incloïa l'actual regió de Pequín, es va estendre per la vall del riu Liao fins ocupar i fortificar una part de la regió que avui és Corea del Nord, entorn del riu Yalu: probablement tractava de protegir un **comerç fructífer** ja que en aquesta zona s'hi ha trobat múltiples monedes xineses en forma de ganivet pròpies del període dels Regnes Combatents.

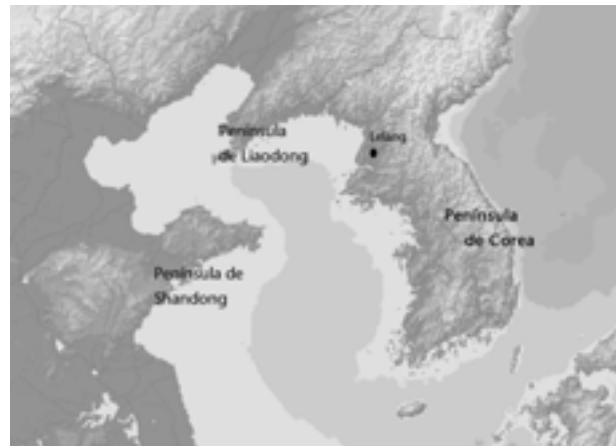
Quan Qin va unificar la Xina el 221 aC. i va conquerir Yan, va annexionar-se al mateix temps les colònies coreanes de Yan, però en caure la dinastia Qin i implantar-se la Han, el control xinès sobre aquesta àrea remota es va esvaïr. Gràcies a això, un fugitiu d'una sublevació frustrada a la Xina del nord va poder establir-se en aquella zona i el 194 aC. hi va fundar dinastia i capital: **Choson** era el regne i Wiman (Weiman en xinès) en va ser el rei, amb la capital on ara es troba la ciutat de Pyongyang i un territori que controlava una petita part de la conca del riu Yalu. Allí hi van anar a buscar refugi desenes de milers de fugitius del nord-est xinès quan tot aquest món va quedar trasbalsat per les rebel·lions i guerres civils que van acompanyar la caiguda dels Qin.

Els primers orígens de Corea es barregen de forma inextricable amb el món xinès: convé recordar que el món de l'Àsia oriental va ser fins ben entrat el primer mil·lenni dC. un aiguabarreig d'influències més que no pas una suma d'estats nacionals tal i com els concebim avui en dia.

Durant un temps, els emperadors Han van acceptar la presència del nou regne i fins i tot el van considerar com un estat tampó contra els xiongnu de

més cap al nord, concedint-li el nom de *guo* (國 “país”) i al seu rei el títol de *wang* (王 “rei”). Però la política expansionista de Han Wudi, combinada amb una creixent hostilitat respecte els xinesos de Liaodong per part del regne de Choson, i amb la riquesa en sal i ferro d'aquesta zona, va culminar en la **conquesta de Choson** per part de l'imperi Han el 108 aC. !

Els Han hi van instal·lar quatre guarnicions que ocupaven dos terços de la península i que no van trigar a veure's reduïdes a una sola, la de Lelang (Nangnang en coreà) centrada altre cop a la ciutat de Pyongyang, mentre el sud del país quedava en mans de les tres grans tribus *Han* coreanes, Chinhan, Mahan i Pyonhan, lluny de la influència xinesa. Les restes arqueològiques de Lelang donen fe d'una elit altament lligada al món xinès, amb una creació artística refinada i difícilment distingible, en tècniques i tendències estètiques, de la seva contemporània xinesa.

Al segle I dC. la ciutat de Lelang, que controlava la meitat nord de la península, entre els rius Yalu i Han, estava situada com Pyongyang en un punt en què el riu Taedong encara és navegable, i era una ciutat de carrers empedrats amb sistemes de drenatge, on s'hi podien trobar sedes, brocats, laques, miralls de bronze, complements per cavalls i carruatges i armes de ferro procedents de la Xina, on hi vivien 350.000 persones i que rebia regularment delegacions dels pobles japonesos de Yayoi.

La colònia xinesa de Lelang –que mantenia contactes fins i tot amb el sud del Yangzi i el Sichuan–, havia de durar 400 anys, sobrevivint a la crisi de la dinastia dels Han Occidentals i fins i tot a la caiguda dels Han Orientals. A finals del segle III dC., els xinesos fins i tot hi van fundar encara una segona guarnició, la de Taebang (Taifang en xinès), potser sobre la base de nuclis importants de població xinesa que s'hi hauria refugiat durant els períodes d'inestabilitat de l'imperi Han.

7.2. El Japó

A diferència de Corea i el Vietnam, al **Japó** les influències xineses hi arribaran molt més diluïdes. Però, a diferència també de Corea –en contacte amb Manxúria i el món de les estepes–, i el Vietnam –exposada a un allau d'influències de l'Índia i el sud-est d'Àsia– al Japó la influència xinesa era l'única. És per això que els ritmes del continent xinès marcaran, durant les primeres etapes, els del Japó insular.

Les influències –i les migracions– arribaven al Japó sobretot via Corea, però ja des de la prehistòria hi va haver també contactes amb les poblacions yue de les costes del sud-est de la Xina. I no és casualitat que la primera gran arribada d'influències continentals al Japó coincidís amb el moment en què també Corea, el Vietnam i tota la Xina del sud estaven sent engolits pels pobles de la plana central xinesa.

Amb el període Yayoi, que va del 300 aC. al 300 dC., la prehistòria japonesa fa un canvi tan radical que és impossible no atribuir-lo a una emigració important: amb la nova cultura, que es desplega des de Kyushu cap a la plana de Kanto, apareixen plegats el tèxtil, una nova ceràmica, la metal·lúrgia i l'agricultura irrigada. L'arribada dels primers fusos, que indiquen l'**aparició del tèxtil**, va venir acompanyada de la dels cucs de seda, que devien venir via la colònia coreana dels Han a Lelang, ja que l'exportació de cucs estava prohibida a la Xina. La **ceràmica** segueix feta a mà i conserva la tecnologia anterior però canvia radicalment d'aspecte i abandona les formes barroques que havien caracteritzat la de Jomon en favor de superfícies llises amb una decoració escassa i simple, feta al torn. La **metal·lúrgia** del bronze i la del ferro van arribar plegades: com a la Xina i Corea, el bronze era el metall del ritual i el poder i amb ell es fabricaven les campanes profusament decorades tan freqüents a l'edat del bronze del món sític, mentre el ferro s'aplicava tant a les armes com a l'agricultura.

Tot i que l'arròs havia arribat ja al Japó a finals del període Jomon via Corea i la costa de la Xina, el conreu irrigat requeria una tecnologia molt diferent i va anar probablement lligat a l'arribada d'**onades d'emigrants**.

La presència a Yayoi de monedes i miralls Han és una prova indubtable de contactes amb la Xina – la crònica de la dinastia Han, *Hanshu*, la dels Han Posteriors, *Hou Hanshu* (後漢書), i en especial la de la dinastia Wei (220-265), *Weizhi* (魏志), citen expressament intercanvis amb trenta comunitats del poble de wo, és a dir els japonesos– que devien ser especialment intensos via Corea quan a la península s'hi va establir la colònia Han de Lelang.

L'augment de la productivitat agrícola va proporcionar una base econòmica sòlida per una transformació social que s'estén al llarg de 600 anys. L'organització social és cada cop més complexa, els graners dels poblats són cada cop més grans i, tot i que les tombes marquen encara una diferenciació de status petita, apareixen ja els rituals que acompanyen l'estratificació del poder: les campanes Yayoi del període final tenen les parets massa primes per poder-les utilitzar i només s'expliquen com símbols d'autoritat. ●

Ceràmica de Yayoi

Cultura Yayoi

Respecte l'anterior cultura Jomon, l'element més distintiu dels Yayoi és el cultiu de l'arròs, originari de la vall del Yangzi. L'ús i el disseny del bronze en l'elaboració d'armes i objectes rituals mostra la influència continental en el Japó de l'època.

7.3. El Vietnam

Igual que Corea, el Vietnam té una doble filiació i ha estat sempre influït tant per la civilització xinesa com per la del sud-est d'Àsia. Una llarga història de 1.000 anys d'integració en el món xinès l'individualitza, però, clarament de la resta del sud-est d'Àsia. !

Amb la implantació del primer imperi, tot el sud del Yangzi, i amb ell l'extrem meridional que ocupaven Guangdong i el nord de Vietnam, va acabar sent absorbit pels imperis sorgits a la plana central, tot i haver generat cultures tan poderoses com la de Chu. Mentre la regió del Vietnam del nord quedava totalment integrada dins del món xinès, tota la resta del sud-est d'Àsia, fins i tot la zona del Vietnam del sud coneguda com Champa, quedava al marge de l'esfera cultural de l'Àsia oriental i es vinculava a l'**Índia hindú i budista**: malgrat els monsons que els facilitaven els viatges cap al sud al gener i cap al nord al juliol, els xinesos van ser sempre uns elements marginals en els circuits dels mars del Sud que tant importants serien primer pels indis, després pels àrabs i finalment pels europeus.

Vietnam va tenir una evolució semblant a la de Corea. Però a Corea probablement les característiques de la seva llengua van representar una barrera important i Corea va generar abans un sentit clar de ser una identitat separada. El Vietnam, separat de les valls xineses per un autèntic cinturó epidemiològic, va ser sempre un problema: els moviments dels exèrcits Han pel sud anaven acompanyats d'una mortaldat terrible a les seves files provocada per epidèmies de tota mena, mentre la insalubritat d'aquest finisterre meridional el convertia en un destí que defugien tots els funcionaris influents. El cor del Vietnam és la conca del riu Roig, el Tonkin, entorn de Hanoi, separada del sud de la Xina per muntanyes baixes i per la jungla: una barrera important però no impenetrable. A l'edat del bronze hi va ser important la **cultura de Dong-Son** (500-300 aC.), que va produir uns esplèndids tambors de bronze, i que està emparentada amb els pobles del sud de la Xina que van emigrar cap al sud-est d'Àsia. Poc després de la fundació de l'imperi Qin, l'any 221 aC., aquest va ordenar la conquesta el 214 aC. de Lingnan, "el sud de les serralades", zona que designava les actuals regions de Guangdong, Guangxi i Vietnam del nord.

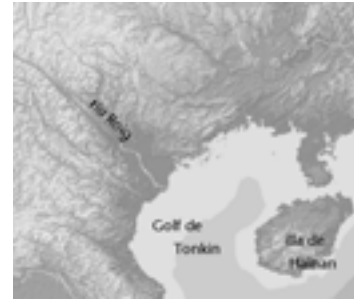
Les cròniques xineses testifiquen que s'hi va enviar un exèrcit de 500.000 homes, format en gran part per comerciants dels quals es volia desfer i que el canal de Lingju – que va unir la conca del Xijiang, el riu de Guangdong, amb els afluents del Yangzi– es va fer aleshores per aprovisionar l'exèrcit.

En caure els Qin, un antic funcionari anomenat Zhao Tuo, es va fer independent a l'antic territori de Lingnan i hi va fundar el **regne de Nanyue**, "yue del sud": enmig de la crisi del poder imperial i lluny del centre, l'antiga cultura de Dong-son va resurgir amb força i el mateix Zhao Tuo no va trigar en vestir-se i pentinar-se com els indígenes locals.

Bronze Dong-Son

En fundar-se l'imperi Han, les relacions es van reprendre i el tercer rei Nanyue va anar a la cort Han i va tornar amb una concubina xinesa de Hebei que, en morir el rei, va agafar molta importància i la va aprofitar per decantar cada cop el regne cap a l'òrbita dels Han, multiplicant les **ambaixades a la cort de Chang'an**. Una sublevació interna –dirigida per un funcionari Yue que, horroritzat per la nova dependència, va matar la concubina, el rei i tota la família– va proporcionar als Han un pretext per intervenir: l'any 111 aC., l'emperador Han Wudi va enviar 100.000 soldats que van reincorporar tot el Lingnan a l'imperi.

El Vietnam

Amb aquesta conquesta els xinesos van instal·lar al Vietnam un **protectorat xinès**, que, amb les seves divisions administratives, taxes i l·leves, funcionaris, escriptura xinesa i clàssics confucians, es va superposar sobre la cultura dels poblats.

Amb els Han Posteriors, la rebel·lió de les germanes Trung va propiciar entre els anys 40 i 42 dC. una nova intervenció Han: aquest cop els xinesos van fondre els tambors Dong-Son que eren el símbol de la reialesa i van transformar el protectorat en una província de l'imperi xinès.

Amb els xinesos va arribar també la introducció massiva del **conreu de l'arròs** i la zona de Tonkin va generar els excedents suficients per mantenir una ciutat important, Jiaozhi, prop d'on ara hi ha Hanoi, que va ser el port més meridional dels Han, molt més important en aquell moment que el port proper de Canton. Les dues ciutats vivien sobre territoris petits, ja que a ambdós territoris la sinització només afectava a les petites planes costeres, mentre les muntanyes dels voltants seguien poblades per tribus locals que duïen una vida completament diferent a la de la plana: practicaven una agricultura pel foc, no tenien cap cohesió política, mastegaven betel, es tatuaven profusament el cos, practicaven el totemisme, feien matrimonis lliures, i mantenien les seves dones en un status prou elevat com per poder triar marit i heretar propietats.

Resum

En el període dels Regnes Combatents, el corrent legista, que busca explícitament enriquir l'estat i enfortir l'exèrcit, és el més important. A diferència dels confucians, els legistes propugnen que l'essencial per tal que l'estat funcioni és l'aplicació de les lleis, no la qualitat moral de l'individu que governa. Entre les figures més importants cal destacar Shang Yang –gràcies a les seves reformes l'estat de Qin es va convertir en el més poderós dels Regnes Combatents–, Li Si i Hanfeizi.

Les guerres permanents que hi haurà entre els estats provocaran la multiplicació de les muralles inter-estats i transformacions profundes en l'organització interna dels estats; finalment, aquests quedaran reduïts a set, un dels quals, el de Qin, fortament influït pels legistes, acabarà imposant-se a la resta i fundarà el primer imperi xinès, l'any 221 aC. La unificació imperial va anar acompanyada d'una refundició ideològica que, basada en un nou codi de lleis, va culminar amb la crema dels llibres i la matança dels lletrats.

Malgrat la curta durada i l'enorme duresa que va caracteritzar el primer imperi xinès, l'herència de Qin, que consistia en la unificació del món xinès en un estat únic i centralitzat, en l'articulació de tot el territori amb grans obres públiques, en la consolidació d'un estat intervencionista basat en l'agricultura i amb el monopoli d'alguns productes com la sal i el ferro, i en l'enfrontament amb els pobles exteriors, va tenir un impacte enorme en el món xinès.

L'imperi Han, que va seguir el model d'estat instaurat per l'imperi Qin, es divideix en dos grans períodes: Han Anteriors o Occidentals, amb capital a Chang'an, i Han Posteriors o Orientals, amb capital a Luoyang, situada més cap a l'est. Ambdós períodes estan separats per l'interregne de Wang Mang.

Amb la implantació de l'imperi Han, Corea com a colònia, i el Vietnam com a província, van quedar integrats per primera vegada al món xinès. El Japó, en canvi, només en va rebre alguna influència indirecta, que queda palesa en la cultura de Yayoi.

Bibliografia

Adshead, S.A.M. (1995). *China in World History*. Nova York: St. Martin's Press.

Barfield, T. J. (1989). *The Perilous Frontier. Nomadic Empires and China*. Cambridge (Mass): Blackwell

Bodde, Derk (1986). "The State and Empire of Ch'in: The Ch'in empire: reforms, achievements, excesses". a D. L. Witchett, Michael (Ed.), *The Cambridge History of China* (pp. 52-90). Cambridge: Cambridge University Press.

Folch, Dolors (1991). *Sima Qian. La fundació de l'imperi xinès*. Barcelona. Empúries.

Lattimore, Owen (1940). *Inner Asian Frontiers of China*. Nova York: American Geographical Society.

Pirazzoli-T'serstevens, Michèle (1982). *La Chine des Han. Histoire et civilisation*. Fribourg: Office du Livre.

